HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מתני' אין מעניין אותן. אין חייבין למנות מהן מאכלו: **מחנכין אותן.** לשעות לפני שנה שהיא סמוכה לפירקן פירקן הוי בן שלש עשרה לנקבה וארבע עשרה לזכר שדרך תינוקות להביא שתי שערות בשתים עשרה ויום אחד דהיינו בתוך שנת י"ג והיא פירקה לענוגין ותינוק בי"ג ויום אחד נמלא שנת י"ד פרקו לענוגין ושנת י"ג היא שנה הסמוכה לפרקו ושנת י"ד היא שנה לפני שנה הסמוכה לפרקו: **או לפני שתי שנים.** שהיא לפני שתי שנים סמוך לפרקו דהיינו שלש שנים לפני פרקן ובגמרא פריך השתא לפני שתים דהיינו ג' שנים אמרת מחנכין לפני שנה דהיינו שתים מיבעיא: **גמ' בחולה.** כחוש ותשוש כח: **אמר רב הונא בן שמונה.** לבריא שעברה שמנה ונכנסת לתשע ובתינוקת כדמסיים מילתיה דהוי שנת תשע ארבע שנים לפני פרקה: **וכן תשע.** לחולה שעברה שנת תשע ונכנסה לתוך עשר דהיינו ג' שנים לפני פרקה מחנכין לשעות: **בן עשר.** לבריאה שעברה עשר ונכנסה לאחד עשר וכן אחת עשרה לתינוקת חולה ונכנסה לי"ב משלימין מדרבנן בן י"ב ונכנסה לי"ג משלימין מדאורייתא שהיא פירקן בתינוקת הבריאה והחולה שווה בו: **ורב נחמן אומר וכו'.** לא פליג רב נחמן אדרב הונא אלא מר פירש מילי דתינוקת ומר פירש מילי דתינוק: **תנן.** מחנכין אותו לשעות לפני שנה דהיינו שתי שנים ולפני שתים דהיינו שלש בשלמא לרב נחמן ורב הונא דאמרי איכא השלמה מדרבנן דקתמר אע"ג דלדידהו הוי חינוך הבריא ארבע שנים מצי לתרוץ לתמיי' כולה בחולה וה"ק מחנכין אותו לשעות שתי שנים לפני השלמת דבריהם שהם שלש לפני השלמת דד"ת כדקתמר רב הונא דשנה עשירית מחנכין את התינוקת החולה לשעות שהיא לפני שנה הסמוכה לפרק השלמת דבריהם שהיא בשנת י"ב לחולה דהיינו לפני שתים הסמוכים לפרק דאורייתא: **אלא לר' יוחנן קשיא.** לדידיה לא מיתוקמא מתניתין כלל דהא אמרינן השלמה מדרבנן ליכא דתימא מתני' חדא קתני כדאוקימנא אליבא דרב הונא ורב נחמן וריש"א בחולה וסיפא בבריא כדאוקימנא רב חסדא לתוקמא דמתני' קתני שלש לבריא ושתים לחולה ור' יוחנן אמר שתים לבריא ואחת לחולה: **אמר לך רבי יוחנן.** לא תתני לפני שנה דמשמע שתים ולפני שתים דמשמע ג' שנים אלא אימא מחנכין אותה שנה סמוך לפרק' בחולה ושתים לבריא: **הא שמע דתנא רבה בר שמואל.** שנה או שתים כר' יוחנן ולא תני לפני שנה ולפני שתים: **לר' יוחנן ניחא.** ומוקי לה שנה לחולה ושתים לבריא: **אלא לרב הונא ורב נחמן קשיא.** דהא חינוך לשעות הוא ופחות שבחינוכין לשעות לדידהו ג' שנים הוי דהא אמר רב הונא בתינוקת חולה שמחנכין אותה בעשירית ובריאה קתני גדול שבחינוכין שתי שנים: **מאי חינוך דקתני השלמה.** דדבריהם ולדידן נמי השלמה דדבריהם שתים לבריא לפני השלמה דאורייתא אחת לחולה: **מתני' עוברה שהריחה.** העובר מריח ריח תבשיל והוא מתאוה לו ואם אינה אוכלת שניהן מסוכנין: **ע"פ בקיאין.** אם יאמרו שני רופאים שהוא מסוכן אם אינו אוכל: **גמ' רוב.** פלך תוחבין לה כוס בדוטב של אותו בשר ומוצצתו: **נמה נאמר בכל מאודך וכו'.** יאמר החביב שבהן וכ"ש שאינו חביב: **כי אאשר יקום.** אם יאמרו לו הרוגת **לנערה המאורסה.** שהוא כמשפט הרוגה כן משפט הדבר הזה: **מה נערה המאורסה ניתן רשות.** למליז להצילה מבעילת זו בנפשו של בועל זה להורגו עד שלא בא עליה לבתיב אין מושיע לה (דברים כב) הא יש מושיע יושיענה בכל לידי תשועה: **רולח יהרג ואל יעבור.** אם אמרו לו הרוג אחיך ואם לאו אהרוג אותך יהרג ואל יעבור עבירה זו כדמפרש לקמן: **אף נערה המאורסה.** אם יאמרו בעול ארוסת אחיך או תיהרג יהרג ואל יעבור אבל היא אינה מצווה למסור את נפשה דהיא אינה עושה כלום דקרקע עולם בעלמא היא ורמיה לדבר אסתר: ורולח

אלא לרב הונא ולרב נחמן קשיא. ולא מצי לשנויי דסמוך לפירקן ולהשלמת דדבריהם קאמר דסמוך לפירקן משמע פרק דגדלות י"ב שנים ויום אחד לתינוקות וי"ג שנים ויום אחד לתינוק: **מה** רוצח יהרג **ואל יעבור אף נערה המאורסה יהרג ואל יעבור.** פירש רש"י דלא גרס תיהרג דאיכא למחייבא למימסר נפשיה דקרקע עולם היא ובהא ניחא הא דבסוף פ' בן סורר (סנהדרין עד:) פריך והא אסתר פרהסיא הואי ואמאי לא פריך והא ג"ע יהרג ואל יעבור אפי' בצינעא ולמאי דלא גרס תיהרג ניחא דלענין ג"ע ידע שפיר המקשה דמהני קרקע עולם אבל לענין פרהסיא דטעמא משום חילול השם לא אסיק אדעתיה דמהני ולהכי פריך והא אסתר פרהסיא הואי ומשני לענין פרהסיא נמי קרקע עולם היתה ומהני ומדע דאיהי דלא עבדה מעשה אין לה ליהרג דהא מרוצח ילפינן ורוצח גופיה דיהרג היינו משום דמאי חזית דדמא דידך סומק טפי וכו' וה"מ היכא דעביד מעשה אבל אי לא עביד מעשה כגון שרוצים להפילו על התינוק כדי להורגו ואם יעכב על ידם יהרגוהו ולא כי

[ב] סמוך לפירקן ת"ש דתני רבה בר שמואל תינוקות אין מעניין אותן ביוה"כ אבל [ג]מחנכין אותן שנה או שתים סמוך לפירקן בשלמא לר' יוחנן ניחא אלא לרב הונא ולרב נחמן קשיא אמרי לך רבנן מאי חינוך נמי דקתני השלמה ומי קרי לחינוך השלמה והא תניא [ד]אי זה חינוך היה רגיל לאכול בשתי שעות מאכילין אותו לשלש בשלש מאכילין אותו בארבע אמר רבא בר עולא תרי חנוכי הוו: **מתני'** [ה]עוברה שהריחה מאכילין אותה עד שתשיב נפשה חולה מאכילין אותו [ו]ע"פ בקיאין ואם אין שם בקיאין מאכילין אותו על פי עצמו עד שיאמר די: **גמ'** ת"ר [ז]עוברה שהריחה בשר קודש או בשר חזיר תוחבין לה כוש ברוטב ומניחין לה על פיה אם נתיישבה דעתה מוטב ואם לאו מאכילין אותה רוטב עצמה ואם נתיישבה דעתה מוטב ואם לאו מאכילין אותה שומן עצמו שאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש [ח]חוץ מע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים ע"ז מנלן דתניא [ט]ר"א אומר אם נאמר [1]בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך ואם נאמר בכל מאדך למה נאמר בכל נפשך [י] אם יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו לכך נאמר בכל נפשך ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר ובכל מאדך גילוי עריות ושפיכת דמים מנא לן דתניא [יא]רבי אומר [2]כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה וכי מה ענין למדנו מרוצח לנערה המאורסה אלא [יב]ה"ז בא ללמד ונמצא למד מה נערה המאורסה [יג]ניתן להצילה בנפשו [יד]אף רוצח [טו](כו') מה רוצח יהרג ואל יעבור אף נערה המאורסה יהרג ואל יעבור ורוצח

[א] מדאורייתא בתינוקות, ובתינוק בן ט' ובן י' מחנכין אותן לשעות, בן י"א ובן י"ב משלימין מדרבנן. והא דתני רבה בר שמואל מחנכין אותן שנה או שנתים סמוך לפרקן, משני חינוך זה השלמה מדרבנן היא. [ו]דכוותייהו קימא לן דבתראי אינון, ואע"ג דר' יוחנן [ס"ל] דהשלמה מדרבנן ליכא, אלא שנה לחולה ושתים לבריא, מחנכין אותן לשעות ובפירקן משלימין מדאורייתא. ואקשינן עליה ממתניתין ושני ליה, כיון דהני מחמרי ואינון בתראי קימא לן כוותייהו. ותרי חינוכי הוו, דתניא איזהו חינוך, היה רגיל לוכל בשתי שעות מאכילין אותן בשלש, בשלש מאכילין אותו בארבע, והשלמה נמי דמדרבנן חינוך קרי ליה. עוברה שהריחה מאכילין אותה עד שתישב נפשה. ת"ר עוברה שהריחה בשר קדש או בשר חזיר תוחבין לה כוש ברוטב, נתיישבה דעתה מוטב, ואם לאו מאכילין אותה רוטב עצמה. לא נתיישבה מאכילין אותה איסור עצמו, שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש חוץ ע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים ופשוטה היא.

[1] ובכל מאדך. [2] כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה.

נט א ב מיי' פ"ג מהל' שביתת עשור הל' י סמג לאוין קט טוש"ע או"ח סי' תרטו סעיף ג:
ג [מיי' שם הלכה ט טוש"ע א"ח סימן תריז סעיף ב]:
ד [מיי שם הלכה ח טוש"ע א"ח סימן תריז סעיף א]:
ה מיי' פי"ד מהל' מ"א הל' יד ופ"ג מהל' שביתת עשור הלכה טו סמג לאוין קט טוש"ע א"ח סי' תריז סעיף ג:
הא ו מיי' פ"ה מהלכו' יסודי התורה הל' ג סמג עשין ה טוש"ע י"ד סי' קז סעיף ג [רב אלפס כאן ובסנהד' פ"פ מ דף רעד.]:
הב ז ח מיי' פ"א מהל' רוצח הל' [ו ז] ח י סמג לאוין קסד וסמג ועשין עד:

מוסף רש"י

ושפיכות דמים. כגון אמרו לו הרוג ישראל אבכדן ואם לאו יהיהרג (פסחים כה:). **למה נאמר בכל מאדך.** יאמר החביב משניהן ודיו (שם כה.). **לכך נאמר בכל מאדך.** לפי שלפעמים שזה חביב ופעמים שזה חביב, לכך הוצרכו שיהיו לומר אהוב את בוראך יותר מן החביב עליך (שם) כלומר תהא אהבתו חביבה לך יותר מכל החביב לך (סנהדרין עד.). **וכי** מה ענין למדנו מרוצח לנערה המאורסה. לפעוור את האומר דקתמר ליה קרא אין לנערה חטא מות מי כי כאדם יקום איש, דמשמע כי היכי דהתם אומר פעור הכי נמי פעורה (סנהדרין עג.) והלא פירש בה אומר פעור דכתיב ולנערה לא תעשה דבר, אלא הרי זה בא ללמד ונמצא למד. נראה כמי שרוצח בא ללמד כאן ונמצא שהוקש כאן לזיות למד ממלן, והכי קאמר כרוצח שניהן שוין כמו (ישעיה כד) והיה כעם ככהן, ולא נאמר והיה העם ככהן (פסחים כה:) ונמצא שנכתב כאן ללמד היממנה, כלומר נמצא אף למד, דמשום מילי אחריני איתקום ותרוייהו יליפי מהדדי (סנהדרין שם). **ניתן להצילה בנפשו.** ניתן רשות לרוצח שהוא רודף אחריה שילינה ממנו בנפשו של רודף, דכתיב אין מושיע לה, הא אם יש לה מושיע אין להוציאה בכל אשר יכול אפילו בהריגתו, אם אין יכול להציל בלחוד מאבריו יהרגנו (פסחים שם).

רבינו חננאל

תינוקות אין מעניין אותם ביום הכפורים אבל מחנכין אותן קודם שנה קודם שתים בשביל [שיהיו] רגילין במצות. אוקימנא בבריא קודם שתים, קודם שנה בחולה. דייקא מתני' כרב הונא ורב נחמן דאמרי מבן ח' ובן ט' מחנכין אותן לשעות, בן י' ובן י"א משלימין מדרבנן, ובן י"ב משלימין

תורה אור השלם

1. וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ: דברים ו ה
2. וְלַנֶּעֱרָ לֹא תַעֲשֶׂה דָּבָר אֵין לַנַּעַר חֵטְא מָוֶת כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל רֵעֵהוּ וּרְצָחוֹ נֶפֶשׁ כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה: דברים כב כו

גליון הש"ם

גמ' השלמה דרבנן ליכא. עיין כתובות דף נ ע"א תוס' ד"ה ובת תריסר:

הגהות הב"ח

(**א**) גמ' לפי שנה לדבריהן ולפי שתים לדברי תורה אלא לר' יוחנן קשיא: (**ב**) שם למה נאמר בכל נפשך אלא לומר לך אם יש לך אדם:

הגהות הגר"א

[**א**] גמ' לפי שנה לדבריהן ולפי שתים לדבריהן. נ"ב פי' דלפ"ז הפי' דמתני' אבל מחנכין אותן לפני שנה וכו' אינו קאי על התחלת זמן של חינוך אלא קאי על המשכת זמן דעד לפני שנה של חיוב דאורייתא מחנכין ואותו השנה משלימין מדבריהן וזה לחולה ולפני שנתים פי' ג"כ לפני חיוב דאורייתא מחנכין ואותן השתי שנים משלימין לדבריהן וזה לבריא: [**ב**] שם סמוך לפרקן. פי' דמאי דקתני במשנה שנה כו' אהתחלת זמן קאי אלא דקתני לפני כו' אלא אימא מחנכין שנה סמוך לפרקן שהוא י"ל לחולה ושנתים סמוך לפרקן שהן עשר וחצי עשר לבריא ומשם ואילך משלימין מדאורייתא:

תוס' ישנים

בן שמונה בן תשע מחנכין ובתינוקת. (מ"ל) [קשה לי] דלמרגין בגזיר פרק [מי שאמר] הרייני גזיר (מגלה) [כמ, ב] גבי הא'ים מדיר את בנו בגזיר דר"ל דאמר כדי לחנכו במצות, בנו אין בנו לא דבנו אין חייב לחנכה. וי"ל דהתם לא איירי (דוקא אלא) [אלא דוקא] לענין גזירות אבל ודאי לענין שאר מצות חייב לחנכה. וא"ת הא דקרינן בכל דוכתא קטן אוכל נבלות אין ב"ד מצוין לספרישו אשתא מעכי מתחכינן אפרוסי מאיסורא מיבעיא. ומומר ה"ל אלימור ממרן דחיון לא שייך אלא שיעשה מצוה ולא פרוסי מאיסורא.

והא דקרינן הכא [חיון] (כמה שמעינן) [במה שמעינן] אותו ביום"כ אין זה אפרוסי מאיסורא שמפרשין אותו מגלגלו אלא הוא חיון שמחנכין אותו במצות ועניתם את נפשותיכם. וכרבינו אומר דחיון לא שייך אלא בחב, אבל בחדש אחר לא שייך ביה חיון, אלא אם כן מחכרין לספרישו. ומעשה דהילני המלכה שאבה היא ושבעה בניה בקוכה, שמא הוה לה[ס] אב וחנכם [ב]כך, ואפילו לא היה לה אב היתה מחנכתם למצות בעצמה. מ"ר. חדין **מע"ז** וגילוי **עריות ושפיכות דמים.** הקשה רבינו יצחק ורבינו יעקב על הא דאמרינן בריש כתובות גבי נערות שהיו [מוקמות] עצמן לפי שאסורות בבעליהן ולדרוש להו [ד]אותם שרי, ומה מועיל כי אותם שרי ואינה אסורה לבעלה, מ"מ יש לה למסור נפשה כדאמרינן הכא. ואומר ר"מ דבעבור לא שייך גילוי עריות הא דתמנא אפקריה לנערות דעובד כוכבים וכבהמה דמי דאמרינן בנטאין על (הנשואה) [הנמוקה [יבמות לח, א]]. ומבית ראיה מדאמרינן פרק בן סורר [סנהדרין עד, ב] והא אסתר פרהסיא הואי ולא פריך והרי אסתר גילוי עריות איכא. ומה"ע אתיר רבינו יעקב בעבור"ס אחד שבא על בת ישראל אחת בעולה ונישאה ונשמדה ונשאה העבור"ס וחזרו ונתגיירו שניהם, והתיר רבינו יעקב לעבור"ס שנתגייר לישאנה, ואמר משום דדחמנא אפקריה לזרעיה דעבור"ס ואינו אוסרתו לישראל בעולה ולא שייך בה(ס) כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל. והקשה לו ר"ר יאסף בר' מרדכי על זה דהא קא מתכן דלא דרשינן להו דאותם שרי משום פרוצות שהיו נבעלות בלון והיו אסורות לבעליהן ואיך יאסרנו בעל עכו"ם, ועוד דאמרינן בפ' שני כתובות [כו, ב] האשה שנתבשה בידי עכו"ם ע"י נפשות אסורה לבעלה ואמרינן נמי בפ"ק דמגילה [טו, ב] ומאשר אבדתי אבדתי, כאשר (ם)אבדתי מבית אבי כך אבדתי ממך, שעד עכשיו באותם ובעתה בלון, וגם גוי פוסל לכהונה אע"ג דבהמה לא פסלה, כדנפקא לן בהכא על יומתו ויומתו נט, ב] ובכמה דוכתי דאין זונות לבהמה, ש"מ מכל הני דבישא עכו"ם אוסרת. והא דאמרינן דדחמנא אפקריה לזרעיה דעבו"ס הייו דוקא לענין קורבה כדאמרינן בפרק נשאין [יבמות לח, א] דאפילו לכהונה אע"ג דבהמה לא מאוסים דמעיקרא אחת הוי שמיני בנכרים. ועל שהתיר לעבו"ס שנתגייר ליאת אשתו אשה בקוטה פרק תרוסה ושומרת יבם [כד, א] על יד כל העריות מקנין ותקומת יבם [כו, א] אף לדידי כל העריות (ל"ע ע"ז) [ל"ע ע"ז] הוה מהני כאן עדמא דגר שנתגייר בקנין שנולד דמי ואין זה הבועל שנתאסרה לו אע"פ שהיו מועיל לפוטרו ממיתה כשבא על אשת ישראל ותגייר כדאמרינן בפרק בן סורר [סנהדרין עא, ב]. והך סוגיא דכתובות מפרש רבינו הכי, ולדידהו להו דאותם שרי ואין נכרסות למסור עצמן כיון דלא עבדי מעשה, ולהכי לא פריך והא אסתר עריות הואי כיון דלא עבידא מעשה מכל מקום [בפרהסיא ס"ד לגרסיה למסור עצמה] הואי ואיכא מילוי הש"ם כך, וכן פירש רש"י כאן דגרסינן אף גבי נערה המאורסה יהרג הבועל ואל יעבור, אבל הנערה אם לא דלא עבדה מעשה ורמיה לדבר אסתר, ומשני שעיקר עשור הלכו ל' ס מגמ לאוין קט טוש"ע א"ח סי' תרטו סעיף ב: ג [מיי' שם הלכה ט טוש"ע א"ח סימן תריז סעיף ב]: ד [מיי שם הלכה ח טוש"ע א"ח סימן תריז סעיף א]: ה מיי' פי"ד מהל' מ"א הל' יד ופ"ג מהל' שביתת עשור הלכה טו סמג לאוין קט טוש"ע א"ח סי' תריז סעיף ב: **הא** ו מיי' פ"ה מהלכו' יסודי התורה הל' ג סמג עשין ה טוש"ע י"ד סי' קז סעיף ג [רב אלפס כאן ובסנהד' פ"פ מ דף רעד.]: **הב** ז ח מיי' פ"א מהל' רוצח הל' [ו ז] ח י סמג לאוין קסד וסמג ועשין עד: